

Perszonália

Dr. Somkuti Gabriella (1929–2013)

Tisztelt gyászoló gyülekezet!*

Most, amikor itt állunk kolléganőnk, dr. *Somkuti Gabriella* könyvtáros és művelődéstörténész ravatala előtt, önkéntelenül is eszünkbe jut Pál apostol szava: *Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.* Mert meggyőződéssel vagyunk afelől, hogy Somkuti Gabriella élete és alkotó tevékenysége teljes volt, mindent lezárt és elrendezett maga körül. Azzal a megszokott gondossággal, ahogy mi ismertük, felcímkezte és elrakta életének fontos mozzanatait, összegezte és az utókór számára világosan visszakereshetővé tette örökségét. Emlékezetünkben még élénken él, ahogy alig

egy éve, az OSZK ünnepség meghívott díszvendégeként, szeme világát már majdnem teljesen nélkülözve, milyen tartással és alázattal beszélt a munkáról, a megélt időkről és a nagy könyvtáros elődökről, akikkel együtt dolgozott, és akiktől tanulhatott. Somkuti Gabriella nekünk, OSZK-soknak, de gondolom sokunknak a szakmából, már több évtizede etalon volt, tanulhattunk tőle. Emberileg és szakmailag is megmutatta azt, hogy könyvtárosként, hivatalnokként a ránk bízott szellemi javak őrzőjeként nemcsak felelőségünk, de kötelezettségünk is van. Munkássága a bizonyíték rá, hogy életének az Országos Széchényi Könyvtárban eltöltött 25 éve alatt – amely során húsz évig, ha úgy tekintjük, nem a szorosan vett szakmai feladat körben

* Elhangzott Farkasréten 2013. október 29-én.

dolgozott – példaértékű módon megteremtette a hivatali kötelesség és a tudományos tevékenység egyensúlyát.

1961-ben került az Országos Széchényi Könyvtárba, ahol előbb a központi könyvtári szolgáltatásoknál, majd a Hírlaptárban dolgozott. Ekkor már ismertek voltak XVIII – XIX. századi könyvtártörténeti dolgozatai. Az elsőt a marosvásárhelyi Teleki-tékáról írta még 1955-ben a *Könyvtáros* című szaklapban, és talán nem véletlen, hogy ebből a témából doktorált az ELTE-n 1981-ben. Kötődése Erdélyhez ebben is megmutatkozott. Bár Szegeden született, de szülei révén mindig szorosan kötődött az erdélyi tájhoz, a magyar művelődés keleti fellelegvárához, különösen pedig édesanyja szülővárosához, Marosvásárhelyhez.

1966-tól a könyvtár Igazgatási osztályának munkatársa, és öt évre rá már ennek a kiemelt jelentőségű részlegnek a vezetője lett. Az OSZK Irattárának őrzőjeként feladatát magas színvonalon látta el olyan időben, amikor az intézmény életében fontos események zajlottak, és ezek közül is kiemelkedett a Budavári Palotába való költözés több mint egy évtizedes folyamata. Mindezt precíz módon dokumentálni kellett, ezért a beszámolóik alapján évente összegezte és az OSZK évkönyveiben az utókor számára is olvasható módon megírta a könyvtár éves tevékenységét. Ebben már megmutatkozott az OSZK története iránti elkötelezettsége. Nyugdíjba vonulása csak egy állomás volt, amikor hivatali kötelességét letéve az addigra már jól feltérképezett területen elmerült a majd kétszáz éves könyvtár történetében. Különböző pályázatok által támogatott OSZK-történeti kutatásai és publikációi számunkra – könyvtáros utódok számára – páratlan kincsek, lett légyen szó a könyvtár hajdani gyarapodásairól vagy elhelyezésének gondjairól, el egészen a Kossuth-gyűjtemény nemzeti könyvtárba kerülésének körülményéig. Mindegyik tanulmány a források pontos megjelölésével alátámasztva, irattárilag gondosan dokumentált alkotás.

A könyvtár vezetői ismerték Gabriella alaposágát, és tudták, hogy az OSZK történetének szakavatott tudoraként megbízhatják a 190 éves

intézmény ünnepére tervezett kiállítás megvalósításával. A nagyszabású kiállítás mobilizált változata bejárta Európát: a nemzeti könyvtár Prágában, Bécsben, Grazban, Stuttgartban, Pozsonyban és Varsóban mutatkozott be Somkuti Gabriella szakmai koordinálása nyomán. És végre megvalósulhatott régi álma is: állandó tárlat keretében bemutatni a nemzet könyvtárát – a szolgálat műhelyét. A mi szomorúságunk is, hogy ez ma már az általa elképzelt formában nem látható. Végül, tudományos tevékenységének zárköveként az Országos Széchényi Könyvtár történetére vonatkozó tudását önálló kötetben összegezte, amely 2002-ben, a könyvtár alapításának 200 éves évfordulójára jelent meg. Szakmai látókörét tanulmányútjai során is szélesítette, és hazaérkezve a könyvtár tevékenységi körébe illesztve próbálta kamatoztatni tapasztalatait. Kevesen tudják közülünk, hogy könyvtárunknak a ma oly népszerű szolgáltatását, a „Születésnap csomagot” francia minta alapján az ő javaslatára vezették be még 1991-ben.

1957 óta tagja volt a Magyar Könyvtárosok Egyesületének, és különböző szakmai fórumok aktív résztvevőjeként, valamint konferenciák, előadások szervezőjeként sokat tett a magyar könyvtárak történetének és a múlt jeles könyvtárosainak megismertetéséért, népszerűsítéséért. Munkásságát, tudományos tevékenységét díjak és elismerések övezték, amelyek közül talán a legrangosabb az Országos Széchényi Könyvtár által 2009-ben adományozott *Bibliothecarius emeritus* cím volt. A nemzeti könyvtár ezzel ismerte el és köszönte meg azt a páratlan munkát, amelyet hivatali idejében osztályvezetőként, majd ezt követően az intézmény múltjának fáradszaktalan feltárójaként végzett.

Ezért mi – nyomában kapaszkodó utódok – csak is tisztelettel és hálával adózhatunk emlékének, és ravatalánál azt az ígéretet tesszük, hogy munkásságát az OSZK történetének nagykönyvébe, emléket szívünkbe vésve őrizzük.

Emléke legyen áldott!

Elbe István